

Ο παράγοντας “μεταφραστική επιλογή” και η σιωπή του Υποκειμένου απέναντι στη διαγνωστική εκτίμηση νοητικού λεξικού

Ελένη Κασάπη, Ελισάβετ Νεοφυτίδου, Μαγδαληνή Τσολάκη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,

Φωτεινή Κουντή

Alzheimer Hellas

Abstract

In this presentation, we will discuss the process of evaluation of translation quality of a translated into Greek diagnostic test on the mental lexicon state [through the visual reception of one-word, text-external lexical units]. We will not discuss mental lexicon in general, but the possibilities of intervention and early detection of difficulties in recalling mental lexicon, offered to us by the translated diagnostic tool. The alternately qualitative and quantitative procedure we applied to the macrotextual translation level and microtextual examination of the diagnostic tool in Greek, gave us the opportunity to discuss in this Congress Session on the specific translation. Our research is now at the stage of examining the secondary Greek diagnostic tool. The evaluation carried out according to the methodology prevailing in neurosciences is for us, the translators, something similar to the evaluation of translation quality of translation products. The afore-mentioned example of the translation under *evaluation of its quality* was not based on a particular starting text, but rather on macrotextual instructions by the research team that produced the primary Swedish test.

Keywords: macrotextual, microtextual, words, pseudo-words, interlinguistic asymmetry

1. Εισαγωγή

Το πλαίσιο, στο οποίο αναφερόμαστε, είναι η μετάφραση διαγνωστικών εργαλείων άνοιας, που είναι ερωτηματολόγια, συχνά καταρτίζονται σε ξένες γλώσσες, μεταφράζονται στην ελληνική και στην περίπτωση μας [αναφερόμενες στην παρούσα εργασία], αφορούν και το νοητικό λεξικό [=οι φυσικοί ομιλητές μιας γλώσσας γνωρίζουν για τις λέξεις της α. Προφορά, β. Αριθμό συλλαβών, γ. Μορφολογική δομή και Μορφήματα, δ. Γραμματική κατηγορία, ε. Συντακτική και Μορφολογική πληροφορία, στ. Σημασία, ζ. Πραγματολογική πληροφορία (Κεχαγιά 2002: 139-140)]. Εδώ θα θέλαμε να υπογραμμίσουμε ότι ο βαθμός ελέγχου και εποπτείας ενός Υποκειμένου επί του νοητικού του λεξικού είναι μία ιδιότητα υγιών και μη που δεν μπορούμε να υπολογίσουμε δια της άμεσης παρατήρησης. Μπορούμε, ωστόσο, να υπολογίσουμε τη συγκεκριμένη ιδιότητα έμμεσα, με βάση κάποιες μεταβαλλόμενες από άτομο σε άτομο αλλά και στο ίδιο άτομο, υπό ορισμένες συνθήκες προ-νοσηρότητας ή νοσηρότητας, ικανότητες υγιών και μη υποκειμένων να αναγνωρίζουν λέξεις και ψευδολέξεις στη μητρική τους γλώσσα. Να σημειωθεί πως χρειάζεται η αξιολόγηση της κατάστασης του νοητικού λεξικού κατά την διαφορική ή και απλή διάγνωση ποικίλων αφασικών συνδρόμων και εκτίμησης της βαρύτητάς τους, όπως αναφέρει η Κεχαγιά (2002: 142) και σημειώνουμε πως έχει πολλά μοντέλα η εκτίμησή του, της κατάστασης του νοητικού λεξικού, ενώ εμείς εδώ περιοριζόμαστε σε αυτό που σταθμίζουμε και μόνον για τα επιστημολογικά θέματα μεταφρασεολογίας που επιλύει η

διαδικασία των μεταφράσεων διαγνωστικών τεστ παγκοσμίως.

Την αφορμή για την ανακοίνωση μας την δίνει η συλλογική διεπιστημονική μετάφραση του Swedish Lexical Decision Test (SLDT)¹ των Almkvist, Adveen, Henning, Tallberg, (2007: 271-279) που ελέγχει προνοσηρότητα² άρα είναι σημαντικό για πρόληψη: και κυρίως η στάθμιση κατά τους νευροψυχολόγους και η αξιολόγηση ποιότητας της μετάφρασης κατά τους μεταφρασεολόγους ενός μεταφρασμένου ερωτηματολογίου νευροδιαγνωστικού εργαλείου, ως τμήμα συλλογικής μεταφραστικής/πολιτισμικής διαμεσολαβητικής ομάδος [Πίνακας 1] διακριτών επιστημολογικά ρόλων. Η στάθμιση ή αξιολόγηση ποιότητας, εντάσσεται στην περιοχή της αξιολόγησης μεταφράσεων πολιτισμικών προϊόντων, μέσω των γλωσσικών χρήσεων που η ίδια η μετάφραση, δευτερογενώς, προκαλεί. Αναφερόμαστε στα πολιτισμικά προϊόντα γιατί σύμφωνα με την Κεχαγιά [βλ. σημείο ζ] η γνώση των φυσικών ομιλητών για τις λέξεις περιέχει και πολιτισμικές αναπαραστάσεις πραγματολογικής πληροφορίας. Υπό αυτό το πρίσμα που ειδικότεροι από εμάς έχουν θέσει, η στάθμιση της μετάφρασης είναι διαπολιτισμική, με τη μεταφραστική ομάδα αξιολόγησης να συμπεριφέρεται ως αναγνώστες-κριτές κειμένων για επαγγελματικούς σκοπούς (Δημητρούλια 2013), ώστε να σταθμίζει πραγματικά χωρίς να συσκοτίζει τη διαδικασία ποιοτικού ελέγχου της μετάφρασης νευροψυχολογικών εργαλείων.

Στο πλαίσιο αυτό εργαστήκαμε στη θεωρητική θεμελίωση της στάθμισης που τώρα πλέον ενισχύεται και με σημαντικές αναλύσεις Ελλήνων μεταφρασεολόγων, όπως του Γραμμενίδη (2009: 83-104) για την εμπλοκή του πολιτισμού στη μετάφραση και για τις λειτουργικές νόρμες.

Για να γίνει κατανοητή η εμπλοκή του πολιτισμού στη μετάφραση και η συνειδητή υιοθέτηση εκ μέρους μας του μεταφραστικού ρόλου *πολιτισμικού διαμεσολαβητή* παρατίθεται ο Πίνακας 1.

Πίνακας 1. Οι μεταφραστές ως πολιτισμικοί διαμεσολαβητές του Taft³

Γνώση της Κοινωνίας	Κανάλια Επικοινωνίας	Τεχνικά Κανάλια	Κοινωνικά Κανάλια
Π.χ.: η κοινωνική ομάδα των υποκειμένων	Π.χ.: συγγραφέων1/ αναγνωστών 1 – συγγραφέων 2 - μεταφραστών/ συγγραφέων 2 - αναγνωστών 2/ αναγνωστών 3/ αναγνωστών ν	Π.χ.: Επαγγελματικά/ μεθοδολογικά/ θεωρητικά	Π.χ.: κοινωνικές νόρμες/ ικανότητες γλωσσικές και συναισθηματικές ικανότητες/

¹ Αναφέρεται στην εργασία των Καπετανίδου, Τυμβίου., Κασάπη, Σούμπουρου , Κουντή και Τσολάκη (2012).

² Ειδικά αυτή η μετάφραση που όπως θα εξηγήσουμε στην συνέχεια δεν μπορεί να είναι στατική, δηλαδή κατά λέξη, σε συνδυασμό με την επιλογή βάσει οδηγιών των συγγραφέων του πρωτοτύπου περί λειτουργικής μετάφρασης παραχωρεί βαθμούς ελευθερίας που αξιοποιούν το σκοπό της πρόληψης και για έναν επιπλέον λόγο: οι Brown και Hagoort (2004: 162) μιλούν για τη δυνατότητα ανάλυσης των μοτίβων ενεργοποίησης του μαγνητοεγκεφαλογραφήματος ή του ηλεκτροεγκεφαλογραφήματος κατά την εκτέλεση έργων σχετικών με νοητικό λεξικό.

³ Όπως αναφέρεται σε Katan (1997: 31- 32).

Π.χ: αξίες/ συνήθειες/ απαγορεύσεις/ σημαντικοί άλλοι	Π.χ.: μετάφραση/ στάθμιση/ ποστ μεταφραστική χρήση	Π.χ.: νευροψυχολωσσο-λογία/ στάθμιση/ θεωρία της μετάφρασης	Π.χ.: ερωτηματολόγιο και διαδικασία στάθμισης ή διάγνωσης στον νευροψυχολογικό τοπικό πολιτισμό
---	--	---	---

Στη στάθμιση μεταφρασμένων διαγνωστικών εργαλείων έχουμε να αναμετρηθούμε με: α. την αποτίμηση της αξίας/διαφάνειας/φιλικότητας/κύρους των γλωσσικών επιλογών στη μετάφρασή μας [impact of language σύμφωνα με Carrasquillo κ.ά. 1999)], δηλ. τη γλωσσική διάδραση την οποία θα πρέπει να εγγυάται η μετάφρασή μας, και β. την κοινωνική και πολυσυστηματικά εκπαιδευτική/επαγγελματική χρησιμότητα του μεταφραστικού μας εγχειρήματος.

Για τη στάθμιση, όπως και τη μετάφραση κάθε διαγνωστικού εργαλείου αλλά και την περιγραφή των διαδικασιών μετάφρασης και μετα-μεταφραστικής αξιολόγησης, έχουμε αρχίσει στην ερευνητική μας ομάδα, της Ελληνικής Εταιρείας Νόσου Alzheimer,⁴ να προσδιορίζουμε σημειωτικά το τριαδικό πλαίσιο αξόνων των γεγονότων υλοποίησής της. Η σημειωτική επιλογή γίνεται γιατί στην περίπτωση μας βαραίνουν ιδιαίτερα τα πολιτισμικά υποσυστήματα, όπως τα περιγράφουμε στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2: Η πολιτισμική τριάδα του Hall⁵

Τεχνικός πολιτισμός	Τυπικός πολιτισμός	Υποσυνείδητος πολιτισμός
Επιστημονικός και τεχνολογικός πολιτισμός	Τοπικός, με βάση πολιτισμικούς τοπικούς κανόνες	Υποσυνείδητα πρότυπα
Π.χ.: Το ερωτηματολόγιο ως διαγνωστικό εργαλείο	Π.χ.: Η αξιολόγηση ποιότητας μεταφράσεων/ η λογοτεχνία/ η ποίηση/ η νευρολογία/ η ψυχολογία	Π.χ.: η γλώσσα/ η μνήμη των πολιτισμικά καθορισμένων κανόνων

Στη εργασία μας, καταρχήν θα μιλήσουμε για την ιστορία της ελληνικής αξιολόγησης διαγνωστικών εργαλείων άνοιας, στη συνέχεια θα αναφερθούμε στη διεθνή ιστορία αξιολόγησης διαγνωστικών εργαλείων και τέλος θα περιγράψουμε την πόλωση λόγω επιστημολογικών στεγανών στις μεθόδους αξιολόγησης των μεταφράσεων.

Αφορμή πάντα μας δίνει η σημειοπολιτισμική μετάφραση και στάθμιση του διαγνωστικού μας εργαλείου. Για τη μετάφραση του SLDT αρκούσαν οι μακροκειμενικές οδηγίες χωρίς μικροκειμενικές λεξικές μονάδες του πρωτοτύπου, καθώς η διαγλωσσική ασυμμετρία αγγλικής < > ελληνικής ή σουηδικής < > ελληνικής δεν προσφέρονται για τη σταθεροποίηση μεταξύ των διαφορετικών γλωσσικών συστημάτων, απόλυτα ισοδύναμων

⁴ Στην Ελληνική Εταιρεία Νόσου Alzheimer υπάρχει ιστορία στις μεταφράσεις δοκιμασιών για την εκτίμηση των εγκεφαλικών δυσλειτουργιών, όπου στις ομάδες μετάφρασης διαχρονικά προσέφεραν οι Τσολάκη και Κουντή, και για να γίνει κατανοητή η σχέση τους με την ιστορία των επαγγελματικής χρήσεως μεταφράσεων διαγνωστικών τεστ παραθέτουμε το έργο τους *Δοκιμασίες και Κριτήρια για την εκτίμηση των εγκεφαλικών δυσλειτουργιών* (2010).

⁵ Όπως αναφέρεται από τον Katan (1997: 33-34).

μορφών [συλλαβές/εναλλαγή συμφώνων και φωνηέντων/συνθετότητα λεξικών μονάδων/γραμματικό γένος/προσωδιακά χαρακτηριστικά] και κατά συνέπεια το ελληνικό, δευτερογενές, ερωτηματολόγιο είναι μεταφραστικό προϊόν που προέκυψε μικροκειμενικά.

Σύμφωνα με Κεχαγιά (στο Τσολάκη, Κασάπη & Κεχαγιά 2002: 140-141) όταν αναφέρεται στα υβριδικά μοντέλα αναγνώρισης λέξεων, υπάρχουν δύο διαδρομές αναγνώρισης λέξεων: α. με την ανάλυσή τους σε περαιτέρω συστατικά της δομής τους και β. με πρόσβαση στη συνολική μορφή τους. Ασυμμετρίες μεταξύ γλωσσών δεν βοηθούν το μεταφραστή να μεταφράσει κατά λέξη τα ερωτηματολόγια, όπως το SLDT καθώς πρώτα από όλα μεταξύ μεταφραστικών μονάδων, ισοδύναμων σημασιολογικά, δεν υπάρχει μορφολογικό και συντακτικό ισοζύγιο, δηλαδή δεν έχουν δύο σημασιολογικά ισοδύναμες λέξεις σουηδικής ή αγγλικής και ελληνικής την ίδια δομή και την ίδια μορφή [έστω και αν την θεωρήσουμε μόνο σε επίπεδο αριθμού συλλαβών ή θέσεως τόνου, ή επιθημάτων στις καταλήξεις ή θεματικής ρίζας, η οποία ορίζει στις απλές λέξεις το πυρηνικό, κατά Lakoff (1996: 7), νόημα]. Στο ελληνικό μεταφρασμένο κείμενο του SLDT, οι μικροκειμενικές, υπό στάθμιση, μεταφραστικές μας επιλογές, παρείχαν στα υποκείμενα εκτός της κατηγοριοποίησης «υπάρχει» και «δεν υπάρχει» για λέξεις και ψευδολέξεις, τη δυνατότητα επίσης υιοθέτησης επιλογής ανοιχτού απαντητικού τύπου που ορίζεται από την πρόσθετη, στο ελληνικό τεστ, επιλογή της απάντησης «δεν ξέρω», η οποία οικοδομεί κατά τον Lakoff (1987: 57—585) μία ασπίδα προστασίας έναντι του άγχους κάθε εξεταζόμενου (βλ. Πίνακα 3) αλλά και δηλώνει τη διάθεση για αυτοπροστασία των υποκειμένων που την υιοθετούν [στο πλαίσιο χρήσης της μετάφρασης για λόγους πρόληψης και ανίχνευσης προνοσηρότητας].

Πίνακας 3: Ο εξεταζόμενος και ο εξεταστής ως τελικοί παραλήπτες των μεταφράσεων [Jacquard (2002: 136-142), Lacan (1949),⁶ Mead (1934), James (1890)]

Εξεταζόμενος⁷	Εξεταστής [ο σημαντικός Άλλος στην εξέταση: ψυχολόγος/γιατρός/γλωσσολόγος]
Άγχος ενδεχόμενου μιάσματος της έκπτωσης των νοητικών λειτουργιών/	Της γλώσσας και γραφής Της κουλτούρας Της γνώσης
Άγχος της έκπτωσης των γνωστικών αλλά και βιοσυναισθηματικών λειτουργιών και ρυθμίσεων	Της συλλογικής και κοινωνικής μνήμης Της συλλογικής κρίσης Του βλέμματος του Άλλου
Άγχος της απώλειας της ομοιόστασης και της αυτονομίας του	Της αυτοοργάνωσης που του επιτρέπει να γίνει υποκείμενο, το οποίο εν μέρει καθορίζει τον εαυτό του και που μπορεί να αξιώνει να είναι ελεύθερο

2. Ιστορική αναδρομή περί των ελληνικών ειδικών μεταφράσεων [διαγνωστικά ερωτηματολόγια που χρησιμοποιούνται ως τεστ για την άνοια]

Σχετικά με το αποτέλεσμα της διεθνούς ερευνητικής συνεργασίας, στη μετάφραση στην

⁶ Όπως αναφέρεται και αναπαράγεται όλο το κείμενο από τους Fink, Fink και Grigg (2006: 73-81).

⁷ Εδώ προσθέτουμε τη διάσταση της αυτο-παρακολούθησης με βάση την οποία η προσπάθεια διατήρησης ελέγχου των ομιλητών αλλά και των εξεταζόμενων γίνεται εμφανής από τους δισταγμούς που βρίθουν στο φυσιολογικό λόγο δεδομένου ότι παρακολουθούμε συνεχώς αυτό που παράγουμε (Brown και Hagoort 2004: 157-158).

Ελλάδα, διαγνωστικών και θεραπευτικών ερωτηματολογίων για την άνοια, των χρηστών τους από το χώρο της ιατρικής εργασίας αλλά και των διαγλωσσικών και διαπολιτισμικών εφαρμογών τους, αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής εργασίες:

α) Καπετανίδου, Τυμβίου, Σούμπουρου, Κουντή, Τσολάκη και Κασάπη (2012: 704-712).

β) Προκοπιάδου (2012).

γ) Tsarkini, Vlahou και Potagas (2009-2010).

δ) Τσάνταλη, Λέκκα, Τσολάκη, Κάζη και Κάζης

3. Το πλαίσιο μετάφρασης και η πιστοποίηση της ποιότητάς της

Η παραπάνω, ενδεικτική βιβλιομετρική σύνοψη που παραθέτουμε για τις ελληνικές μεταφράσεις, παραπέμπει σε πλαίσιο χρήσης των μεταφρασμένων τεστ τόσο εκπαιδευτικού όσο και ιατρικού αλλά και ερευνητικού τύπου.

3.1. Πιστοποίηση

Οι μεταφράσεις διαγνωστικών εργαλείων πιστοποιούνται με ποσοτικές συνήθως μεθόδους καθώς σταθμίζονται κατά την εφαρμογή τους, με την επίβλεψη νευρολόγων, ψυχολόγων και στατιστικολόγων. Η συνήθης διαδικασία ελέγχου της μετάφρασης συνίσταται στην παλίνδρομη μετάφραση του μεταφράσματος [προς τη γλώσσα πηγή] επίδραση από τις μεθόδους που χρησιμοποιούσε ο Thorndike⁸ [με σημαντική προσφορά στην Παιδαγωγική Ψυχολογία].⁹

Πίνακας 4: Πηγές άντλησης δεδομένων για την παλίνδρομη μετάφραση ως εργαλείου αξιολόγησης της ποιότητας μεταφράσεων

Walker D.A., (1976). *The IEA Six Subject Survey. An empirical study of education in twenty-one countries.* Stockholm: Almqvist και Wiksell.

Carroll J.B., (1975). *The Teaching of French as a Foreign Language in Eight Countries.* Stockholm: Almqvist και Wiksell.

Lewis E.G. και C.E. Massad, (1975). *The Teaching of English as a Foreign Language in Ten Countries.*

⁸ Βλ. Brislin W. R, Back -Translation for Cross-Cultural Research,

<http://jcc.sagepub.com/content/1/3/185.short> (16.2.2015),

Chapman W. D & Carter F. J. Translation Procedures for the Cross Cultural Use of Measurement Instruments *Educational Evaluation and Policy Analysis* Vol. 1, No. 3 (May - Jun., 1979), pp. 71-76.

[http://www.jstor.org/discover/10.2307/1164158 ?](http://www.jstor.org/discover/10.2307/1164158?)

sid=21105876104653&uid=3738128&uid=2&uid=4#page_scan_tab_contents (16.2.2015),

και Flood J., Lapp D. & Heath B, S. Handbook of Research on Teaching Literacy Through the Communicative and visual arts.

<https://books.google.gr/books?id=KKuRAgAAQBAJ&pg=PA719&lpg=PA720&ots=HW-XnG27ss&focus=viewport&dq=back+translation+and+thorndike+and+iea&hl=el#v=onepage&q=back%20translation%20and%20thorndike%20and%20iea&f=false> (16.2.2015).

(16.2.2015).

⁹ Βλ.

http://www.iea.nl/publication_list.html&nlo_cache=1&pubdbSearch=&orderBy=year&order=DESC&filtertype=&filtervalue=&resulttype=50&page=5&cHash=c5e2c215ab3fde4486d95eb061d58235 [15.11.2013, βλ. και Πίνακα 4].

3.2. Από την παλίνδρομη μετάφραση μέχρι τη μεταφραστική συναισθησία

Το αποτύπωμα της διαδικασίας αξιολόγησης ποιότητας μεταφράσεων με εργαλείο την παλίνδρομη μετάφραση, ως πρώιμου τύπου αξιολόγησης μεταφραστικής ποιότητας στη δεκαετία 1960-1970, είναι στη στερεοτυπική μορφή του ταυτισμένο με τη διαγλωσσική μετάφραση με βάση τον ακραία φορμαλιστικό κανόνα της κατά λέξη μετάφρασης. Από το 1999, η Ελληνική Εταιρεία Νόσου Alzheimer γίνεται ο χώρος εντός του οποίου, η μετάφραση διαγνωστικών εργαλείων μετατοπίζεται τμηματικά από το διαγλωσσικό προς το διαπολιτισμικό άξονα και αυτό με συνδυασμό νευροψυχολογικών και μεταφρασεολογικών ενδιαφερόντων λόγω της επιλογής της σχετικής ιατρικής ομάδος να χρησιμοποιεί για τους ασθενείς ακριβείς και λειτουργικές μεταφράσεις διαγνωστικών τεστ. Ενδεικτικά για την ιστορία της αξιολόγησης μεταφράσεων διαγνωστικών εργαλείων παραθέτουμε:

α) *Το Πόστερ των Τσολάκη και Κασάπη (2000)* και αναφερόταν στο τεστ *CAMCOG*

Στο πρωτότυπο κείμενο του τεστ γίνεται αναφορά σε αντικείμενα που έχουν συχνότητα χρήσης στην καθημερινότητα του μέσου Άγγλου τρίτης ηλικίας. Από τα πρωτόκολλα απαντήσεων υποκειμένων στη δοκιμασία, οι περισσότεροι εξεταζόμενοι, όταν τους δείχτηκε το βαρόμετρο, το "αναγνώρισαν" ως "ρολόι τοίχου". Έτσι, άρχισε να φαίνεται ότι η μετάφραση διαγνωστικών εργαλείων χρειάζεται αναθεώρηση μέσω διαπολιτισμικού φίλτρου.¹⁰

β) *Το Πόστερ των Τσολάκη, Φιλιππάτου και Κασάπη (2002)*, που αφορούσε στη στάθμιση του CERAD.

Στην εργασία αξιολόγησης της μετάφρασης του CERAD εξετάζεται η επικοινωνιακή δύναμη του ελληνικού μεταφράσματος στις ενότητες που το πλαίσιο επικοινωνίας εξεταστή και υποκειμένου στην εξέταση, δομείται από "εικόνες" του "καθημερινού κόσμου" του πρωτογενούς κειμένου για την ενεργοποίηση απαντήσεων των εξεταζόμενων. Η ελληνική μετάφραση, φορμαλιστικά "πιστή" στο πρωτότυπο ακολουθούσε, κατά τρόπο σημειωτικά εικονολατρικό, την ίδια οργάνωση, σε εικονικό και μορφοποιητικό επίπεδο υλικού, παράλληλα με την ίδια στοχοθέτηση λειτουργιών σε κάθε ενότητα του τεστ. Η προφορική οδηγία κατά τη στάθμιση του τεστ στην ελληνική, να δέχονται οι χρήστες, ως ορθή απάντηση, το όνομα "ζάρια" αντί "ντόμινο" κατά την έκθεση των εξεταζόμενων σε απεικόνιση ντόμινο, που λίγοι Έλληνες αναγνώριζαν, δείχνει διαπολιτισμική ευαισθησία της μεταφραστικής ομάδας. Στο τέλος της φάσης αξιολόγησης της ποιότητας της μετάφρασης, για να ανταποκριθεί η ελληνική μετάφραση στις εμπειρίες του ελληνικού πληθυσμού τρίτης ηλικίας, προτάθηκε μια πραγματολογικής βάσης τροποποίηση: αλλαγή της εικόνας του ντόμινο με την εικόνα ζαριών. Μεταξύ 1999 και 2002 είναι φανερό ότι ο έλεγχος της ποιότητας μετάφρασης διαγνωστικών εργαλείων αρχίζει σταδιακά [γλωσσικές και εξωγλωσσικές εικόνες του κόσμου] να επικεντρώνεται στο διαπολιτισμικό επίπεδο της λειτουργίας του μεταφράσματος.¹¹

γ) *Το Πόστερ των Τσολάκη και Κασάπη για τη μεταφρασιμότητα ξενόγλωσσων διαγνωστικών εργαλείων (2002)* στο οποίο δημοσιεύονται οι αρχές και οι στρατηγικές

¹⁰ Τσολάκη και Κασάπη (2000).

¹¹ Τσολάκη, Φιλιππάτου και Κασάπη (2002).

λειτουργικής και διαπολιτισμικής παραγωγής ισοδύναμων που υιοθετήθηκαν στην αξιολόγηση μεταφράσεων διαγνωστικών εργαλείων για την άνοια, με έμφαση στις νόρμες για τη μετα-μεταφραστική αξιολόγηση των τεστ.

Στο κείμενο αυτό χρησιμοποιήθηκαν για τις ισοδυναμίες όροι όπως:

1. δηλωτική την οποία δεχόμαστε ως υποχρεωτική, όταν έχουμε δυνατότητα να παγιώσουμε αποδεκτές μεταφραστικές μονάδες με κατά λέξη μετάφραση, *repetitio* κατά τον Kaindl (1999),
2. διαδικαστική την οποία δεχόμαστε ως αναγκαία επιλογή όταν, με κατά σημασία μετάφραση, παράγεται [αποδεκτό] *substitutio*,
3. κειμενικά καθορισμένη, η οποία θα μπορούσε υπό άλλο πρίσμα ανάλυσης να ονομάζεται και πραγματολογική¹² ή και δυναμική. Ο εντοπισμός κειμενικά καθορισμένων ισοδυναμιών στη μετάφραση θεωρήθηκε πως μπορεί να είναι αντικειμενικό δεδομένο καλής μετάφρασης του τεστ,
4. φορμαλιστική, την οποία δεχόμαστε μόνο με βάση τη θεώρηση της Kenny (1998: 76-80), δηλαδή ως μηχανισμό ομοιότητας στη ροή πληροφοριών μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς κειμένου,
5. λειτουργική, ο εντοπισμός της οποίας είναι δείγμα πολύ καλής μετάφρασης,
6. διαγλωσσική, ο εντοπισμός της οποίας είναι απόδειξη καλής μετάφρασης όταν το τεστ με τη μετάφραση, περνά από το γλωσσικό σύστημα της αγγλικής προς το γλωσσικό σύστημα της ελληνικής μέσω διαγλωσσικών συμμετριών,
7. διακειμενική, για παράδειγμα αποδεχόμαστε τις διακειμενικές αλυσίδες ψυχολόγων και νευρολόγων στον όρο [κατ]ονομασία.

Εξ όσων μέχρι σήμερα γνωρίζουμε, για πρώτη ίσως φορά, στην Ελλάδα, με αμιγώς μεταφρασεολογικά εργαλεία σχολιάστηκαν οι προτεραιότητες στην αναζήτηση αξιοπιστίας μεταφράσεων ψυχομετρικών εργαλείων για την άνοια, μέσω της διαγλωσσικής και διαπολιτισμικής αποδοχής τους.¹³

---

¹²Τα πραγματολογικά πρότυπα για την αξιολόγηση των μεταφρασμένων διαγνωστικών εργαλείων υπογραμμίζουν, από το 2002, την ωρίμανση της απαίτησης, ώστε κάθε ερώτηση-ερέθισμα να έχει: i) "αναγνωρίσιμη σημασία" σχετικά με αντικείμενα, πρόσωπα ή γεγονότα που περιλαμβάνονται στο περιεχόμενό της (βλ. "ντόμινο" που παγιώνεται με το δυναμικό ισοδύναμο "ζάρια"), ii) ίδια επικοινωνιακή "δύναμη" με το πρωτογενές κείμενο, δηλαδή τη δυνατότητα να συλλέγει αξιόπιστες και έγκυρες απαντήσεις, έτσι όπως προσδοκούν οι κατασκευαστές του ξενόγλωσσου διαγνωστικού εργαλείου, iii) "αξιόπιστο" αποτέλεσμα (π.χ. επιλογή από τους μεταφραστές, ως πλέον οικείου, του όρου "ζάρια" αντί "ντόμινο"). Η αξιολόγηση μεταφράσεων διαγνωστικών εργαλείων για την εξέταση της ποιότητάς τους διαμορφώθηκε πλέον το 2002 μεθοδολογικά ως εξής: i) είναι του τύπου *response-oriented*, δηλαδή δυναμική, προσανατολισμένη επικοινωνιακά στην απάντηση των παραληπτών στο μεταφρασμένο κείμενο (House 1998: 197-199), ii) εμπλέκει τη σύγκριση δύο γλωσσών και δύο σημειωτικών συστημάτων, iii) θέτει ως προτεραιότητα το γεγονός πως η μετάφραση γίνεται για επαγγελματικές εφαρμογές εξαρτημένες από την κοινωνική πραγματικότητα της γλωσσικής κοινότητας, όπου θα εφαρμοστεί το τεστ (πχ. στο έργο κατασκευής, από τους εξεταζόμενους, του κύβου οι αξιολογητές εισηγούνται εναλλακτική εντολή για την δυνατότητα συλλογής ορθών απαντήσεων και από υποκείμενα της εξέτασης με λειτουργικό γραμματισμό), iv) στοχεύει στο έπρασμα επαγγελματικών εργαλείων καθολικής αποδοχής από μία γλώσσα σε άλλη. Εδώ αποδεικνύεται ξανά αξεπέραστα έγκυρος και δυνατός θεμελιωτής της Περιγραφικής Μεταφρασεολογίας καθώς ήδη από το 1995 έγραψε για τις μεταφράσεις ως γεγονότα του πολιτισμού άφιξής τους όπου οι μεταφραστές μέσα από διαδικασίες που ανακαλύπτουν εναλλασσόμενα με διαδικασίες κατά τις οποίες αιτιολογούν τις επιλογές τους δημιουργούν αυτό που εκλαμβάνεται ως μετάφρασμα υπό το πρίσμα πολιτισμικά και λειτουργικά καθορισμένων αλληλοεξαρτήσεων λειτουργιών, διαδικασιών, μεταφραστικών προϊόντων (Toury 1995: 23-39).

¹³Τσολάκη και Κασάπη (2002)

4. Χρήστες [διώνυμο χρηστών: εξεταστής vs εξεταζόμενος]

Το μείζον πρόβλημα των ερευνητών ή των κλινικών θεραπειών κατά τις Su και Parham (2002) είναι η μεταφραστική διαχείριση των γλωσσικών συστατικών του πρωτοτύπου κατά τη δευτερογενή μεταφορά τους σε άλλη γλωσσική κατεύθυνση [π.χ. όπως προσθέτουμε εμείς: από την αγγλική προς την ελληνική γλώσσα], δηλαδή κατά τη διαδικασία εντοπισμού και υπέρβασης γλωσσικών και πολιτισμικών εντάσεων μεταξύ γλωσσικών συστημάτων κειμένου-πηγή και κειμένου-στόχος.

Εδώ παρατηρούμε, πλέον, πως διεθνώς ενώ κάθε μεταφορά διαγνωστικών εργαλείων από μία γλώσσα προς μία άλλη βρίθκει μεταφραστικών προβλημάτων, συνήθως, υποβαθμίζεται η αναγκαιότητα έγκυρων μεταφράσεων παρά τη γλωσσική και πολιτισμική ασυμμετρία μεταξύ των διαφορετικών γλωσσικών συστημάτων και παρά το γεγονός ότι τα κενά στην εγκυρότητα της μετάφρασης οδηγούν, κάποιες φορές, σε λάθος διαγνωστική προσέγγιση με αποτέλεσμα να αμφισβητείται η αξία διαγνωστικών εργαλείων έξω από τη γλωσσική κοινότητα παραγωγής τους.

Τα δεδομένα μιας μεταφρασεολογικής συζήτησης επί του θέματος, όπως μας τα παρέχουν οι Su και Parham (2002) έχουν ως εξής:

α) Κάποια συστατικά του περιεχομένου των πρωτογενών κειμένων δεν έχουν μεταφραστικά ισοδύναμα στη γλώσσα μετάφρασης των τεστ [π.χ. freedom rider, δηλ. αυτός που ως ακτιβιστής μπαίνει σε πούλμαν και γυρνά τις περιοχές παρέμβασής του δεν έχει ισοδύναμο στην ισπανική παρά το γεγονός ότι το τεστ που περιλαμβάνει πρωτογενώς τον αγγλικό όρο χρησιμοποιείται από ανθρωπολόγους και ψυχολόγους θεραπευτές σε ισπανόφωνες κοινότητες μεταναστών στις ΗΠΑ].

β) Στη διαπολιτισμική, μη μεταφρασεολογική έρευνα των μεταφράσεων τεστ εντοπίστηκαν και υπογραμμίστηκαν διεθνώς ατέλειες στη διαδικασία αξιολόγησής τους. Αν, σύμφωνα με τις Su και Parham, στη διαπολιτισμική διαγλωσσική θεώρηση των μεταφράσεων δε γίνουν σταθμίσεις τότε πιθανότατα τα μεταφρασμένα τεστ δε θα λειτουργούν στο πλαίσιο των σκοπών παραγωγής των πρωτοτύπων τους. Η αξιολόγηση της ισοδυναμίας πρωτογενών και δευτερογενών [μέσω μετάφρασης] τεστ, κατά τους προαναφερθέντες συγγραφείς, αν θέλουμε να συλλέγουν τις ίδιες λειτουργικά απαντήσεις με το πρωτότυπο, θα πρέπει να βασίζεται όχι μόνο σε γλωσσικά αλλά και πολιτισμικά δεδομένα καθώς η κυριολεκτική μετάφραση συστατικών του πρωτοτύπου απαιτεί πολιτισμικά καθορισμένη μεταφραστική συναισθησία για την κοινότητα – αυτονόητο μεταφραστικό στόχο σε όλη την διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας.

γ) Οι τεχνικές δυσκολίες, σύμφωνα με Su και Parham, στη μετάφραση των τεστ, κατά την προμεταφραστική αξιολόγηση συνοψίζονται σε:

- i) Δυσχέρεια εξεύρεσης μεταφραστικών ισοδύναμων,
  - ii. Μορφοσυντακτικές ασυμμετρίες μεταξύ γλωσσικών συστημάτων και ύπαρξη μη συμμετρικών φρασεολογιών μεταξύ των δύο γλωσσών. Οι φορμαλιστικές ασυμμετρίες αυτών των κατηγοριών μπορούν μόνον νοηματικά να μεταφερθούν στη γλώσσα στόχο,
  - iii) Δυσκολίες πολιτισμικής σημαντικότητας που αναφέρεται σε λέξεις με πολιτισμική φόρτιση, όπως επαγγέλματα, κοινωνικές σχέσεις, πεποιθήσεις, καθημερινές ρουτίνες τα οποία απαιτούν διαπολιτισμική μετάφραση. Κατά τις Su και Parham που αναφέρονται σε διαγνωστική, τυποποιημένη στην αγγλική, συνέντευξη η φρασεολογία “swimming in lakes” δεν μπορεί να μεταφραστεί για κυριολεκτική χρήση στον πολιτισμό στόχο του
-

Πόρτο Ρίκο όπου για λόγους υγειονομικής πρόληψης δε συνηθίζεται το κολύμπι σε λίμνες. Για την επίλυση τέτοιων προβλημάτων και συνακόλουθων μεταφραστικών δυσκολιών οι Su και Parham μας συστήνουν να κατανοούμε αρχικώς το λόγο για τον οποίο μία λέξη ή μία φράση βρίσκεται στο διαγνωστικό τεστ πηγή και να σταθεροποιούμε στο διαγνωστικό κείμενο στόχο μία ισοδύναμη λειτουργικά λέξη ή έκφραση της πολιτισμικής κοινότητας στόχος. Ο πρώτος μεταφραστικός έλεγχος συνίσταται στην ενδογλωσσική τοποθέτηση του επιλεγέντος γλωσσικού συστατικού στο κείμενο πηγή, ώστε να διαπιστωθεί αν, όντως, παράγει λειτουργικά ισοδύναμο συστατικό στο πρωτογενές κείμενο ενώ υιοθετούν, όπως αναφέρουν οι ίδιοι, διαδικασία κατά την οποία ο μεταφραστής αντικαθιστά λέξεις ή εκφράσεις με κριτήριό του την πολιτισμική συμβατότητα με την κοινότητα στόχος. Η πολιτισμική μετάφραση δεν έχει καμία σχέση με την παλίνδρομη αναδρομική ανακατεύθυνση της μετάφρασης, αυτό που στην αγγλική ονομάζεται back translation και που το περιγράφουν κατά άριστο τρόπο ως διαδικασία οι Su και Parham οι οποίοι ορίζουν τις συνθήκες υλοποίησής της ως εξής: δύο φυσικοί ομιλητές που δε γνωρίζουν το πρωτογενές διαγνωστικό εργαλείο ελέγχουν την ισοδυναμία μεταξύ αντιστροφής της μετάφρασης και πρωτογενούς διαγνωστικού εργαλείου και όχι, όπως συνήθως συμβαίνει, με τη διαμεσολάβηση ενός δίγλωσσου ομιλητή.

5. Τα στεγανά στην αξιολόγηση μεταφράσεων διαγνωστικών εργαλείων

Ο ανεκδοτικός τρόπος αξιολόγησης μετάφρασης αποκλείεται στην περίπτωση διαγνωστικών εργαλείων [ο ανεκδοτικός στηρίζεται στην υποκειμενική ερμηνευτική¹⁴ άποψη για το πρωτότυπο].

Επιλέξαμε response-oriented ψυχολογολογική μέθοδο αξιολόγησης της ποιότητας της μετάφρασης ως πλέον κατάλληλη μέθοδο για το πεδίο χρήσης του μεταφράσματος.

Θυμίζουμε ότι με τη μετάφραση εξετάστηκαν υποκείμενα για πρόωρη διάγνωση έκπτωσης στο νοητικό λεξικό. Η στάθμιση του ερωτηματολογίου στηρίχθηκε στη δυναμική των απαντήσεων με βάση την αποδοχή ύπαρξης υποσυνείδητης μνήμης στη μορφολογία [βλ. Πίνακα 3]. Ενώ η House για παράδειγμα δεν εμπιστεύεται τη νεοερμηνευτική/ανεκδοτική αξιολόγηση αλλά ούτε και την response-oriented (είναι κατά την ορθόδοξη μεταφρασεολογική της θεώρηση υποκειμενικά εργαλεία), ο Toury (1995: 221-240) δέχεται την ερευνητική αξία του υποκειμενισμού αρκεί να εκφράζεται διϋποκειμενικά με προσανατολισμό στη διαδικασία [εδώ μαζί με τον Toury, συμπίπτουν οι νόρμες αξιολόγησης των μεταφράσεων διαγνωστικών εργαλείων που υιοθετεί η νευροψυχολογία].

Το ενδιαφέρον βρίσκεται στο επιστημολογικό εκκρεμές που προέκυψε δεδομένου ότι κάναμε νεοερμηνευτικές πράξεις [βλ. Stolze (ό.π) και Nida (1998: 22-28) για τη γλωσσική ισοδυναμία και δυναμική μετάφραση] στην κατανόηση των λειτουργικών μηχανισμών του πρωτότυπου ενώ στην αξιολόγηση της μετάφρασης ακολουθήσαμε response-oriented ψυχολογολογικές διαδικασίες.

Πίνακας 5: Η μετάφραση διαγνωστικών τεστ - πολιτισμικό αντικείμενο

Αντικείμενο Μετάφρασης	Φύση Αντικειμένου Μετάφρασης	Πολιτισμικό Υποσύστημα
Ερωτηματολόγιο	ΑΨΛΗ	Τεχνικό: Διαγνωστικό Εργαλείο Τυπικό: Νευροψυχολογική

¹⁴ Stolze (2007:151-162)

		μεθοδολογία [στάθμισης του εργαλείου] Υποσυνείδητο: Αποκτημένη Μνήμη στη Μορφολογία
--	--	--

6. Συμπεράσματα

Η αξιολογική θεώρηση της συλλογικής μετάφρασής μας δεν ήταν υποκειμενική [νεοερμηνευτική/ανεκδοτική] αλλά διϋποκειμενική, δεδομένου ότι ήταν καθορισμένη από τις απαντήσεις πολλών υγιών [βλ. στάθμιση] υποκειμένων. Είχε επομένως προσανατολισμό, κατά Toury, *process-oriented* και υπόστρωμα τα λειτουργικά-πραγματολογικά επιστημολογικά πρότυπα αξιολόγησης ποιότητας μεταφράσεων. Το στοιχείο της διϋποκειμενικότητας προκύπτει από τη διαδικασία νευροψυχολογικής στάθμισης του μεταφρασμένου εργαλείου (με ποσοτική, αυστηρά εμπειρική διαδικασία της αξιολόγησης). Το στοιχείο της λειτουργικά πραγματολογικής αξιολόγησης συνδέεται πραγματικό γλωσσικό impact της μετάφρασης, όπως μέχρι στιγμής επιβεβαιώνεται από τη στάθμιση.

Η διϋποκειμενικότητα των απαντήσεων, είναι το κλειδί που υιοθετήσαμε: Η ορθότητα του μεταφραστικού μηνύματος μετρίεται με την εμπλοκή των ατόμων που διαβάζουν συναισθηματικά και υποσυνείδητα, ως υποκείμενα τη μετάφραση, με τον ειδικό τρόπο που αξιοποιείται η κατηγορία «δεν ξέρω», η οποία είναι σημαντική μεταφραστική μας επιλογή *adiectio* και συνεχίζει ως open-ended μεταφραστικό γεγονός να διερευνάται συστηματικά ακόμη και τώρα με λειτουργικό προσανατολισμό και βάση τα SPSS (πρωτόκολλα), δηλ. με βάση τις προσανατολισμένες στα μεταφραστικά προϊόντα διαδικασίες αξιολόγησης, όπως τις περιγράφει ο Toury.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Almqvist O., M. Adveen, L. Henning, & I.M. Tallberg (2007). «Estimation of premorbid cognitive function based on word knowledge: The Swedish Lexical Decision Test (SLDT)». *Scandinavian Journal of Psychology*, 48, 271-279, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9450.2007.00575.x/abstract>
- Brislin W. R, Back -Translation for Cross-Cultural Research, <http://jcc.sagepub.com/content/1/3/185.short> (16.2.2015)
- Chapman W. D & Carter F. J. Translation Procedures for the Cross Cultural Use of Measurement Instruments *Educational Evaluation and Policy Analysis* Vol. 1, No. 3 (May-Jun., 1979), pp. 71-76. http://www.jstor.org/discover/10.2307/1164158?sid=21105876104653&uid=3738128&uid=2&uid=4#page_scan_tab_contents (16.2.2015)
- Brown C. και P. Hagoort (2004). *Νευροεπιστήμη της Γλώσσας*, μτφρ. Λέκκας, Φ και Ν. Μάλλιου. Ρ. Πήτα και Σ. Χρηστίδου-Κιοσέογλου (Επιμ.). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Carrasquillo O., E. J. Orav T. A. Brennan, και H. R. Burstin. (1999). «Impact of language barriers on patient satisfaction in an emergency department». Στο *J Gen Intern Med*. 14 (2): 82-7. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10051778> (16.2.2014)
- Carroll J. B., (1975). *The Teaching of French as a Foreign Language in Eight Countries*. Stockholm: Almqvist και Wiksell.
- Γραμμενίδης Π. Σ. (2009). *Μεταφράζοντας τον κόσμο του Άλλου. Θεωρητικοί προβληματισμοί. Λειτουργικές προοπτικές*. Αθήνα: Διάυλος.
- Δημητρούλια Τ. (2013). «Η ανάγνωση στη μετάφραση και ο μεταφραστής ως αναγνώστης: Μια επαγγελματική πρακτική;» Στο *iTi- Intercultural Translation, Intersemiotic*, 2:1.
- Fink B, H. Fink και R Grigg (2006) *Jacques Lacan, Ecrits. The first complete edition in English, translated*. New York: W. W. Norton & Company. courses.arch.ntua.gr/fsr/138757/Lacan-Ecrits.pdf (13.2.14).
- Flood J., Lapp D. & Heath B, S. Handbook of Research on Teaching Literacy Through the Communicative and visual arts. <https://books.google.gr/books?id=KKuRAGAAQBAJ&pg=PA719&lpg=PA720&ots=HW->

- XnG27ss&focus=viewport&dq=back+translation+and+thorndike+and+iea&hl=el#v=onepage&q=back%20translation%20and%20thorndike%20and%20iea&f=false (16.2.2015).
- House J. (1998). Quality of Translation. In Baker, M. (επιμ.) assisted by Kirsten Malmkjaer, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge, 197-199.
- Jacquard A. (2002). *Εγώ και οι άλλοι. Μια γενετική προσέγγιση*, Χ. Καζλαρής και Α. Μάμαλης (μτφρ και επιμ.). Αθήνα: Κάτοπτρο.
- James W. (1890). "The Principles of Psychology. CHAPTER X. The Consciousness of Self". <http://psychclassics.yorku.ca/James/Principles/prin10.htm> (13.2.14).
- Kaindl K. (1999). «Thump, Whizz, Poom: A Framework for the Study of Comics under Translation». Στο *Target 11:2*. Amsterdam: Benjamins, B.V., 263-288.
- Καπετανίδου Μ., Μ. Τυμβίου., Ε. Κασάπη, Κ. Σούμπουρου, Φ. Κουντή και Μ. Τσολάκη (2012). Πρακτικές εφαρμογές: η περίπτωση του διαγνωστικού εργαλείου Swedish Lexical Decision Test (SLDT). 1ο Συνέδριο Νευροψυχολογίας Τρίτης Ηλικίας. Πρακτικά σε ψηφιακή μορφή. Θεσσαλονίκη: Ελληνική Εταιρεία Νόσος Alzheimer.
- Καπετανίδου Μ., Μ. Τυμβίου, Κ. Σούμπουρου, Φ. Κουντή, Μ. Τσολάκη, και Ε. Κασάπη (2012) «Μετάφραση διαγνωστικών τεστ: μετρήσεις και στατιστική στην υπηρεσία της μεταφραστικής θεωρίας και πράξης»: <http://www.emuni.si/Files/Zalozba/ReSouk_2012_Proceedings-FINAL.pdf>.
- Katan D. (1997). *L'importanza della cultura nella traduzione, in Tradurre*. Margherita Ulrych (επιμ.), 31, 32, UTET.
- Kenny D. (1998). Equivalence. Στο Baker, M. (επιμ.) assisted by Kirsten Malmkjaer, *Routledge Encyclopedia of Translation . Studies*. London, New York: Routledge, 76-80.
- Kehaya, E. (2002). The role of Morphological structure in the processing of compounds: The interface between linguistics and psycholinguistics. Στο Τσολάκη, Ε., Κασάπη, Ε. & Ε. Κεχαγιά (2002): *Εισαγωγή στη νευρο-ψυχολογισσολογία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 138-152.
- Lacan J. (1949) "The Mirror Stage as Formative of the I Function as Revealed in Psychoanalytic Experience". Στο Fink B., H. Fink and R. Grigg., (2006:73-81). *Jacques Lacan, Ecrits. The first complete edition in English, translated*. New York: W. W. Norton & Company.
- Lakoff G. (1987). *Women, Fire and dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff G. (1996). *Moral Politics*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Lewis E.G και C.E. Massad, (1975). *The Teaching of English as a Foreign Language in Ten Countries*. Stockholm: Almqvist και Wiksell.
- Mead G. H. (1934) "Mind, Self, and Society". <http://media.pfeiffer.edu/lridener/courses/MINDSELF.HTML> (13.2.14) και http://en.wikipedia.org/wiki/George_Herbert_Mead (13.2.14).
- Nida E. A. (1998). Bible Translation. Στο Baker, M. (επιμ.) assisted by Kirsten Malmkjaer, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge, 22-28.
- Προκοπιάδου Δ. (2012) «Μετάφραση και στάθμιση ερωτηματολογίου για την εκτίμηση των δεξιοτήτων των γενικών ιατρών στη διάγνωση και αντιμετώπιση της άνοιας», Ηράκλειο. <<http://www.fammed.uoc.gr/DIPLOMATIKES/prokopiadou/prokopiadou.pdf>>.
- Stolze, R. (2007). «L'approccio ermeneutico nell'insegnamento della traduzione delle lingue per usi speciali», Στο Επετηρίδα Τμήματος Ιταλικής, τ. II, 2004-2005, (επιμ.). Φ. Γκικόπουλος, Ε. Κασάπη, Φ. Καζαντζή, 151-162.
- Su C-T και Parham L. D. (2002). Case Report-Generating a valid questionnaire translation for cross-cultural use. Στο *American Journal of Occupational Therapy*, 56, 581-585.
- Toury G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: J. Benjamins Company.
- Τσάνταλη Ε., Σ. Λέκκα Μ. Τσολάκη, Ε. Κάζη και Α. Κάζης «Παρουσίαση και προσαρμογή του Boston Naming Test (BNT) στα ελληνικά δεδομένα και η αξιοπιστία και εγκυρότητά του σε σχέση με το MMSE». *Εγκέφαλος*, 4, 190-200. <<http://www.encephalos.gr/40-4-05g.htm>>.
- Tsapkini K., Ch.- H. Vlahou, και C. Potagas, (2009) Behavioural Neurology : Adaptation and validation of standardized aphasia tests in different languages: Lessons from the Boston Diagnostic Aphasia Examination – Short Form in Greek. <<http://iospress.metapress.com/content/m5207j67627101h1/>>
- Τσολάκη Μ. και Ε. Κασάπη (2000). Η χρήση του CAMCOG στα πλαίσια νευρογλωσσολογικής προσέγγισης, Πόστερ στο 1ο Πανελλαδικό Συνέδριο για τη νόσο Alzheimer, Θεσσαλονίκη 13-16 Ιανουαρίου 2000.
- Τσολάκη, Μ. και Ε. Κασάπη (2002). Κριτήρια για την εκτίμηση των εγκεφαλικών δυσλειτουργιών [λειτουργικά-πραγματολογικά πρότυπα για την αξιολόγηση των ελληνικών μεταφράσεών τους]. Πόστερ

στο 2ο Πανελλαδικό Συνέδριο για τη νόσο Alzheimer. Ελληνική Εταιρία νόσου Alzheimer, Θεσσαλονίκη 17-20 Ιανουαρίου 2002.

Τσολάκη Μ. και Φ.Κουντή (2010) *Δοκιμασίες και Κριτήρια για την εκτίμηση των εγκεφαλικών δυσλειτουργιών*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γιαχούδη.

Τσολάκη Μ., Ε. Φιλίππου και Ε. Κασάπη (2002). Στάθμιση του CERAD: Διπλή άρθρωση σε γλωσσικά και εικονικά σημεία-Κατανόηση και παραγωγή σημαινόντων και σημαινόμενων. Πόστερ στο 2ο Πανελλαδικό Συνέδριο για τη νόσο Alzheimer. Ελληνική Εταιρία νόσου Alzheimer, Θεσσαλονίκη 17-20 Ιανουαρίου 2002.

Walker D.A., (1976). *The IEA Six Subject Survey. An empirical study of education in twenty-one countries*. Stockholm: Almqvist και Wiksell.

Το κείμενο αυτό θα ήταν πολύ φτωχότερο χωρίς το χρόνο που διέθεσε η συνάδελφος κ. Τιτίκα Δημητρούλια ως ειδικός αναγνώστης προηγούμενων εκδοχών του.

Ευχαριστούμε τη Γεωργία Σαββίδου για τη συνεργασία της στην αγγλική μετάφραση της περίληψης.